

Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet beslutade den 27 september 2016 att ge samtliga utskott tillfälle att yttra sig över regeringens skrivelse Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030 (skr. 2015/16:182) med eventuella motioner i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Försvarsutskottet har vid behandlingen riktat in sig på två frågor inom ramen för mål 16 om fredliga och inkluderande samhällen i regeringens skrivelse: kvinnor, fred och säkerhet samt mål- och intressekonflikten mellan krigsmaterielexport och rättvis och hållbar global utveckling.

I betänkandet finns ett särskilt yttrande (SD).

Utskottets överväganden

Regeringens skrivelse Politiken för global utveckling

Politiken för global utveckling (PGU) har en direkt koppling till Agenda 2030 och de 17 nya globala målen för hållbar utveckling. Under 2015 förhandlades Agenda 2030 fram som ett ramverk för rättvis och hållbar global utveckling. Dagordningen för fattigdomsminskning och dagordningen för hållbar utveckling i dess tre dimensioner – den sociala, den ekonomiska och den miljömässiga – finns därmed i en gemensam agenda.

I avsnitt 3.16.1 i skrivelsen framhåller regeringen att arbetet med säkerhet och utveckling är grundläggande och att militära bidrag till internationella insatser är viktiga bidrag till kapacitetsuppbyggnad. Regeringen beskriver vidare att det pågår ett löpande metod- och utbildningsarbete vad gäller kvinnor, fred och säkerhet. Försvarsmakten och Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) framhålls i skrivelsen som viktiga aktörer i detta arbete.

Vidare behandlar regeringen mål- och intressekonflikten mellan krigsmaterielexport och rättvis och hållbar global utveckling. I avsnitt 3.16.2 anges att regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag till en ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater. Utgångspunkten för beredningen som pågår inom Regeringskansliet är enligt skrivelsen Krigsmaterielexportöversynskommittén (KEX-utredningen) eftersom den i bred politisk enighet lämnat förslag till en skärpning av exportkontrollregelverket. I skrivelsen anför regeringen dock att den svenska krigsmaterieexporten riskerar att undergräva PGU:s mål om att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. I skrivelsen framhålls vidare att man ska undvika effekter av den svenska krigsmaterieexporten som är negativa för ansträngningarna att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Kriterier kring mottagarländers tekniska och ekonomiska förmåga samt behovet av att beakta huruvida den hållbara utvecklingen riskerar att allvarligt hindras av en tilltänkt export lyfts fram i skrivelsen. Vidare arbetar regeringen enligt skrivelsen för att rättighetsperspektivet och fattiga människors perspektiv på utveckling ska belysas i de underlag som sammanställs inför Exportkontrollrådets möten när det kan vara av betydelse för bedömningen av enskilda ärenden.

Utskottets ställningstagande

När det gäller löpande metod- och utbildningsarbete om kvinnor, fred och säkerhet vid Försvarsmakten vill utskottet understryka att Försvarsmakten har haft och har en viktig roll att spela i Sveriges engagemang för fred och försoning, utveckling och stabilitet i vår omvärld. Utskottet anser att Försvarsmakten även i fortsättningen ska bidra till det internationella

samfundets ansträngningar för ökad respekt för grundläggande mänskliga fri- och rättigheter med särskild tonvikt på kvinnors och flickors fri- och rättigheter. Utskottet lägger därför stor vikt vid att FN:s säkerhetsråds resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet och därtill relaterade resolutioner genomförs.

Utskottet har tidigare framhållit att fler åtgärder måste vidtas för att andelen kvinnor som tjänstgör som officerare, soldater och sjömän ska öka och därmed även den rekryteringsbas som möjliggör en jämnare könsfördelning vid t.ex. fredsbevarande insatser. Utskottet kan konstatera att personalförsörjningsutredningen i sitt betänkande SOU 2016:63 har lämnat förslag om att mönstringen och skyldigheten att fullgöra värnplikt ska vara könsneutrala när värnplikten aktiveras. Utskottet anser att detta är ett viktigt principiellt förslag och har för avsikt att följa vilka åtgärder som vidtas för att Försvarsmakten ska kunna rekrytera och behålla en växande andel kvinnor.

Utskottet utgår från att regeringen i sitt fortsatta arbete inom området kommer att vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att såväl normer och värderingar som andelen kvinnor inom försvaret successivt förändras på ett sätt som även kommer att stärka Försvarsmaktens förutsättningar att bidra till kvinnors och flickors fri- och rättigheter i alla konfliktsituationer. Utskottet kan konstatera att försvarsplaneringen anger hur myndighetens både nationella och internationella uppgifter ska lösas i praktiken. Att genomföra nödvändig planering och utbildning för att säkerställa och stärka skyddet för kvinnors och flickors mänskliga rättigheter i samband med konflikter är enligt utskottets mening angeläget såväl i ett internationellt som i ett nationellt perspektiv, och utskottet utgår från att regeringen säkerställer att Försvarsmakten beaktar det i sitt arbete.

När det gäller det internationella arbetet har utskottet tidigare lyft fram betydelsen av Nordic Centre for Gender in Military Operations (NCGM) som etablerades 2012 och har en viktig roll i att genomföra och utvärdera arbetet med genusperspektiv i de internationella insatserna. Swedint och NCGM spelar en viktig roll inför internationella insatser genom alla de utbildningar som genomförs, och lägger en grund för ett adekvat genusperspektiv på taktisk och operativ nivå. Utskottet har även lyft fram betydelsen av det arbete som Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap bedriver inom ramen för det s.k. Genderforcesamarbetet.

När det gäller materielförsörjningen anser utskottet att den måste ses som instrumentell för att höja krigsförbandens operativa förmåga under försvarsinriktningsperioden. Den försämrade säkerhetspolitiska situationen innebär förändrade krav på den svenska försvarsförmågan. När det gäller Försvarsmaktens operativa förmåga vill utskottet därför understryka att det enskilt viktigaste under perioden är att öka den operativa förmågan i krigsförbanden och att säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret.

KEX-utredningen konstaterade i sitt slutbetänkande SOU 2015:72 att det med dagens osäkra faktorer är svårt att förutsäga hur ett skärpt regelverk för krigsmaterielexport gentemot icke-demokratiska stater kommer att påverka

den faktiska exporten av krigsmateriel. I betänkandet konstateras dock att Försvarsmakten har ett stort antal materielsystem i drift som har tillverkats av svensk försvarsindustri, vilket skapat ett beroendeförhållande till den inhemska försvarsindustrin för att vidmakthålla dessa materielsystem. Genom att dessa exporteras ges möjligheter till kostnadsdelning med köparländer för såväl drift som uppgraderingar och utveckling av systemen. I utredningens betänkande anges att en minskad export generellt torde medföra att kostnaderna för Försvarsmaktens materielförsörjning kan förväntas öka.

Utredningen anför även att teknisk kompetens har flyttat från försvarsmyndigheterna till försvarsindustrin, vilket indirekt har ökat behovet av att försvarsindustrin bevarar denna kompetens. Vidare anförts att de statliga sänkningarna av anslagen till forskning och utveckling över tid – i kombination med att försvarsindustrin ökat sina satsningar inom området – har medfört ett ökat beroende av försvarsindustrin för att behålla av kompetensen. Att ha ett exportkontrollregelverk som är mer restriktivt än hos de stater som man vill ha samarbeten med torde enligt utredningen generellt medföra att man blir en mindre intressant samarbetspartner. KEX-utredningen beskriver att detta inte minst beror på att en potentiell samarbetspartner inte vill riskera att drabbas av de begränsningar som Sverige har på tredjelandsexport.

I den försvarspolitiska inriktningspropositionen anförde regeringen att all materielförsörjning bör bedömas utifrån uppgiften att under perioden 2016–2020 höja krigsförbandens operativa förmåga. Utskottet delar den bedömningen och understryker vikten av att säkerställa den operativa förmågan och att möta de utmaningar som följer med försvarets stora omsättnings-, nyanskaffnings- och uppgraderingsbehov. Utskottet anser att dessa aspekter behöver beaktas i arbetet med att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater. Försvarsutskottet utgår från att så sker inom ramen för den pågående beredningen av KEX-utredningens slutbetänkande inom Regeringskansliet. Beredningen av den aktuella skrivelsen bör därför inte föregripa beredningen av KEX-utredningen i dessa avseenden.

Stockholm den 10 november 2016

På försvarsutskottets vägnar

Allan Widman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Allan Widman (L), Åsa Lindestam (S), Peter Jeppsson (S), Lena Asplund (M), Mikael Jansson (SD), Jan R Andersson (M), Daniel Bäckström (C), Anders Schröder (MP), Lotta Olsson (M), Paula Holmqvist (S), Roger Richtoff (SD), Stig Henriksson (V), Mikael Oscarsson (KD), Mattias Ottosson (S), Kalle Olsson (S) och Eva-Lena Jansson (S).

Särskilt yttrande

Särskilt yttrande (SD)

Mikael Jansson (SD) och Roger Richtoff (SD) anför:

Vi anser att en svensk politik för global utveckling också måste ta hänsyn till de svenska försvarsintressena. Därför ser vi behov av att göra några tillägg till utskottets yttrande. Det är t.ex. ett väsentligt svenskt intresse att den svenska försvarsmakten ska ha tillgång till att köpa eller byta sig till andra länders teknik. Det är därför viktigt att vi i Sverige upprätthåller en egen hög nivå på vår teknikutveckling eftersom det först då blir intressant för en motpart att ge oss tillgång till sin bästa teknik för att få tillgång till vår. Sverige får helt enkelt en bättre förhandlingssituation om vi har tillgång till något som motparten vill ha. Eftersom exporten i dag betalar all forskning på försvarsmaterielsidan anser vi att vi bör gynna all sådan export till godtagbara länder.